

Filosofie jako reflexe [FF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Filosofie jako reflexe \[FF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Filosofie jako reflexe \[FF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 11. 10. 1995

◆ lecture, Czech, origin: 11. 10. 1995

Filosofie jako reflexe [FF UK] [1995]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ... docela uspokojivý plod. Tedy ten závěr, k čemu jsme došli, je to pozitivní, když se celá generace francouzských filosofů zabývá tou německou filosofií. A to proto, že francouzská filosofie je trochu jiná než ta německá. Německá mnohem víc experimentuje, ale je také bláznivější, je někdy temná. Jsou místa temná v *Hegelovi* a jsou místa temná v *Schellingovi*, ještě víc, a jsou místa temná v *Heideggerovi*.

A na druhé straně ta francouzská filosofie má stále potřebu takových precizních formulací. Ta preciznost provází i ty postmoderní myslitele. Fakticky je velmi nesnadné číst třeba *Derridu*, ale je možno mu porozumět. Je to trochu analogie s *Husserlem*. Bohužel tedy *Derrida* není odkojen matematikou jako *Husserl*. U *Husserla* můžete být předem jisti, že když něčemu nerozumíte, že to je vaše chyba, a ne proto, že on se nepřesně vyjádřil.

U *Derridy* to není tak docela jisté, tam pořád ještě něco... Ale také je to proto, že tam je nabourán určitý způsob myšlení programově. A teď je velmi nesnadné pokračovat v té kritické a téměř zničující kritice té tradiční pojmovosti, když není k dispozici žádná pojmovost jiná. Takže tam to trochu vždycky musí váznout, a to do té doby, dokud nepřijde někdo po *Derridovi* a po podobných lidech, kteří už nebudou mít takové skrupule s používáním pojmovosti, nebudou mít tolik předsudků proti pojům a pojmovosti a nebudou mít dojem, že přesnost, pojmová přesnost myšlení, už sama je podvod.

To je dočasná záležitost. Do jisté míry to platí, ale je to prostě filosoficky málo nosné. Proto také já nejsem nakloněn *Derridu* považovat za filosofa. I když je to myslitel nepochybně filosoficky velmi inspirující, ale filosof to není, protože já jsem zatím – a to je moje soukromé mínění – neměl dojem, že by překročil výslovným, zřetelným způsobem tu mez, která je mezi filosofií a sofistikou. Že to je mimořádně inteligentní sofista, to jsem ochoten uznat. Naproti tomu, že to je filosof, o tom mám vážné pochybnosti. Což neberte jako pejorativní věc. V takových případech je to podobné, jako když se mluví o staré indické filosofii nebo staré čínské filosofii nebo dokonce o metafyzice starých Sumerů, jak to píše Kramer. Prostě když řeknu o psovi, že to není kočka, není to urážka psa ani kočky. Musíme to rozlišit. Nevím, proč bych v zájmu tolerance měl všechny kočky považovat za psy *honoris causa*. Tedy stejně tak nebudu sofisty považovat za filosofy *honoris causa*. Nemá to smysl.

A proto já mám dojem, že má smysl, jestliže se Francouzi zabývají německou filosofií. A teď jsme viděli, to jsou ty dvě trojice filosofů, je to docela zajímavé. I když trochu je to přehnané, je to zajímavé, když sám Francouz něco takového řekne a přitom ho neukamenovali do dneška Francouzi, tak něco na tom bude. Je to důležité, protože Francie nám opravdu ve svých myslitelích odkazuje něco, co bychom měli vzít vážně. Že tedy návrat k narativitě, návrat k mystice, návrat k nějakým mýtům, prostě není řešení. To není cesta filosofie. Filosofie si může dovolit se otevřít, naslouchat také nefilosofii, ale jenom proto, aby si z toho potom udělala filosofii. Jinak není důvodu, proč by filosof tomu věnoval pozornost.

Jestliže dneska je řada myslitelů, kteří se vrací k hebrejskému odkazu... Původně to byli takoví ti myslitelé, takoví hodně žvaniví myslitelé té doby krátce před první světovou válkou a po ní. Takový typ, který byste nepoznali, ale my jsme tady četli v těch padesátých letech, než to v NDR přestali vydávat, jako byl Bloch, Ernst Bloch. Myslitel značně konfúzní, ale oslovoval, protože tam vnášel do toho marxismu něco úplně nového. On to vlastně žádný pořádný marxista nebyl a bylo to neobyčejně osvobodivé. Tady vyšel jeho komentář k *Hegelovi*, který nesedí, ale byl zajímavý, *Subjekt-Objekt*, myslím, že tak se to jmenovalo. Nebo zejména potom ta *Filosofie naděje*, na kterou potom německý teolog Jürgen Moltmann navázal a udělal štěstí v šedesátých letech se svou *Theologie der Hoffnung*.

Ale nebyl jediný. To je jenom, že tehdy jsme četli to... Dneska je nová taková hvězda, mám-li užít slova v názvu jeho největší knihy *Hvězda vykoupení*, to je Rosenzweig. Jinak už v sedmdesátých, osmdesátých letech nám sem vozili Rosenstocka-Huessyho. Těch myslitelů byla celá řada a patřil k nim tehdy, spolupracoval atd. myslitel zcela zvláštní, personalista Buber. To jsou lidé hodně žvaniví. To když to čtete,

tak tam musíte číst desítky stránek, než najdete zlato, ale je tam to zlato. Já si myslím, že v době, kdy lesů ubývá, je dobře psát tak, aby se publikovalo jenom zlato a ty pindy mezi si každý domyslí radši. Ale zas na druhé straně jsou lidi, kteří napíší toho mnoho a žádné zlato tam není. Čili zas je potřeba vidět ty relace.

Tedy všichni tihle lidé a celá řada dalších – a patří do toho třeba ti největší myslitelé němečtí v tomto století, *Jaspers* a *Heidegger* – zpochybňují takovým zvláštním způsobem pojmové myšlení. Tematizují oblasti filosofického zájmu, kde není možné to tradiční objektivování, to zpředměťňování vůbec připustit. U *Jasperse* máte důraz na to *periechon*, jak to bere zejména z *Herakleita*. Vymyslel dokonce název nové disciplíny, *periechontologie*, což nemá s ontologií co dělat. To je od *periechon*. To *periechon* je to, co nás obklopuje. A jak to interpretuje *Jaspers*, to nás obklopuje, tedy uprostřed čeho jsme. A proto, když jsme uprostřed, tak to nemůže být předmět, nemůže to být před námi. Předmět je to, co je před námi. *Gegenstand, was uns gegenüber steht*.

U nás předmět ještě „před-meteno“, to si pamatujete ještě z – pokud jste chodili – tak já to občas zopakuju, poněvadž někteří tam nebyli. To je strašně důležitá věc: pamatovat historii slova předmět ve všech jazycích. *Hypokeimenon* přes *subiectum* a *substantia*, což je různě, zejména *subiectum* v latině, to je od *iacio* a *iaceo*, a tím pádem překlady, dvojí překlady *subiectum* do němčiny: *Gegenwurf* a *Gegenstand*. A v češtině – zatímco v němčině *Gegenwurf* už nežije, to je odumřelé slovo – v češtině naopak právě předmět, to je to *Gegenwurf*, před-meteno, to, co meteme před sebe, házíme před sebe, to přežilo. Kdežto představa dostala úplně jiný smysl, protože to není to, co stojí před námi, nýbrž co my si představujeme.

Hejdánek: Že čeština dává důraz na aktivitu. Čili celý jazyk český je mnohem nachýlenější k tomu soustřeďovat pozornost na aktivitu člověka, zatímco u Němců právě ten důraz na aktivitu odumřel a zůstalo to, co *was gegenübersteht*, co stojí, co tam dřepí. Podobně jako to je v latině, kde *substantia*, to byla pod-stata, to, co stojí pod, *quid substat*. Čili tohleto, ta historie musí být v povědomí. A musíme vědět, jak obrovský význam má, že Němci razili úplně nové pojetí toho, co je *subiectum*. Že to je to, co je aktivní, co něco dělá. To odpovídá našemu jazyku daleko víc než němčině, a proto pochopitelně u nás ten podmět, podobně jako předmět, se stal daleko důležitějším než ten předmět.

My jsme převzali tu tradici německou, nám to je úplně samozřejmé, že subjekt není stůl, nýbrž je člověk, který u něj sedí, že subjekt není ocas, nýbrž je to pes, který ocasem vrtí, že subjekt není štěkání, nýbrž pes, který štěká, i když gramaticky se dá všechno obrátit. No a subjekt právě je téma, které zase, a to už jsem říkal, jenom připomínám, které jako rukavičku hodil Kant svým následovníkům, svým pokračovatelům, když prohlásil v *Kritice čistého rozumu* na jednom místě, že subjekt – rozumí se pojem subjektu – není vlastně žádný pojem. Není to ani pořádná představa, je to představa nepořádná, konfuzní, neuspokojivá. No pochopitelně tohleto, když řeknete filosofům, kteří na to mají, tak to chápou jako výzvu, na kterou musejí odpovědět. A celá další pokantovská filosofie je jeden velký pokus, ve třech vlastně více, ale ve třech hlavních systematických pokusech, ukázat, že pojem subjektu může být ražen jako pojem, a jako přesný pojem, ne jako přibližný a konfuzní pojem, natož jen jako pouhá představa. Ještě třeba přidat, že představa u Kanta ani u těch dalších filosofů není psychologická představa, nýbrž je to jen typ toho, jak máme věci před sebou. A přitom ten nejdůležitější, nejvýznamnější typ je právě pojem. Pojem nám dovoluje nejenom mít věci před sebou jako představené, předmětené, nýbrž jako něco, čeho jsme se zmocnili, co jsme dostali do svých myšlenkových spárů. Jinými slovy: čeho jsme pány. To je původní motiv nebo hnací síla, *vis motrix*, řecké filosofie. Řekové byli okouzleni tou obrovskou mocí, která je dodána pojmovostí našemu myšlení. My už jenom nemyslíme o věcech, my se myšlenkami zmocňujeme věcí. No tohleto samozřejmě chtěli udělat filosofové po Kantovi se subjektem. Oni se chtěli zmocnit této zvláštní věci subjektu a zároveň věděli, že to nemohou udělat – proč jinak by Kant říkal, že to není pořádný pojem – že to nemůžou udělat tak, že ze subjektu udělají objekt.

Čili tou základní myšlenkou bylo pojmut, to jest myšlenkově pojmově uchopit, zmocnit se té zvláštní věci, která vlastně není věcí, toho zvláštního předmětu, který vlastně není předmětem, nýbrž který je

podmětem, který je nevěcí, který nemůžeme zařadit mezi věci, nemůžeme to postavit před sebe, poněvadž jsme to my sami, nebo nemůžeme to před sebe postavit, protože to je kolem nás, jak říká Jaspers, *das Umgreifende*, to, co je kolem nás, co nás obklopuje, ale víc než obklopuje, co nás objímá, a Jaspers dokonce říká: a co nás nese. Tak z toho nemůžeme udělat předmět. To nemůžeme postavit před sebe.

No a když už jednou tohleto se stalo tématem celé generace, dvou generací filosofů, pak to bylo trochu zapomenuto a dneska někteří filosofové, zejména z té oblasti latinské, z těch oblastí jazykových, kde jazyky vlastně jsou jakousi zkomoleninou latiny, jako je italština, španělština, francouzština a zvlášť takovým divným způsobem angličtina, ty se pokusily, jako třeba strukturalisté francouzští a také postmoderní myslitelé, se pokusily vůbec dešifrovat, respektive dekonstruovat, respektive demytizovat subjekt jako takový. To je podvod, subjekt žádný není, jsou jenom vztahy. To je pokus těch, kteří nemají jazykově připraven žádný termín s dostatečně hlubokým kořenem, anebo o tom kořenu nevědí, protože ten jazyk je dvojnásobně, trojnásobně odvozený, a tedy už vůbec ty kořeny tam jsou zapomínány. To mohou udělat myslitelé tohoto druhu, kterým se zdá, že jim to nabourává jejich představy, jejich způsob myšlení a vůbec celou stavbu myšlenkovou. No ale to nic neznamená. Prostě navzdory těmto protestům, ke kterým vždycky dochází, když dochází k dějinným proměnám, ta myšlenka stále tady trvá a není a nemůže být odklizená ze stolu. No a jestliže tématem se stane subjekt chápáný jako *ex definitione* non-objekt, tak pak je jasné, že musí být podrobena zkoumání samo to naše myšlení, které s takovou samozřejmostí ze všeho, čím se zabývá, dělá objekty.

No a to je možné tohleto jenom tam, kde je do krajnosti vyostřena ta zvláštní schopnost, mohli bychom říct přímo esence filosofie, totiž schopnost reflexe. Reflexe je ta obrovská věc, ta obrovská schopnost, ten obrovský výkon vědomí, že může samo sebe učinit svým tématem. To je něco, co nikdy nebyvalo předtím. To je něco, co v jakýchsi předchůdných a jakýchsi předběžných a částečných a jenom takových tušených formách můžeme najít někde mimořeký svět. Já jsem se pokoušel jednou ukázat, že jakousi *protoreflexi* nebo možná *předreflexi* můžeme najít v hebrejském myšlení.

Chtěl jsem vybudit zájem starozákonníků, poněvadž samozřejmě já to nemohu dokazovat, leč kdybych se ponořil do hebrejštiny. Jak já můžu na základě několika překladů a všech možných komentářů lidí, kteří prostě nemají nebo když to dělali, tak neměli předpoklady, aby se touto tematikou zabývali? Jak já na to můžu navazovat? Čili jsem vždycky vydán v šanc nějakým nahodilostem překladu, kdy tam proklouzlo něco, co si ani ten překladatel sám plně neuvědomil, a já teď na tom chci stavět. Já bych potřeboval vědět, jak je to v originále. Prostě musí to udělat buď teolog, který dobře umí hebrejsky a zároveň je filosoficky vzdělaný. To je také jeden z důvodů, proč si myslím, že má smysl, abych fungoval na té teologické fakultě. Snad se tam nějaký takový teolog vyvine, poněvadž samozřejmě tady nemůžu žádat – tady je obtížné žádat, aby se filosof, kdo chce dělat filosofii a chce psát o *Platónovi*, aby se naučil trochu řecky. To nebylo samozřejmé. Teď je ten zájem vzbuzen, ale uvědomte si, že to je novinka trvající tři čtyři roky.

A teď ještě s hebrejštinou. Tady jsou potřeba lidé, kteří do hloubky proniknou do řečtiny a do hloubky proniknou do hebrejštiny. Jinak lidé jako já mohou jenom vyzývat, jenom inspirovat, jenom říkat: zkuste to. Já už do té země zaslíbené, kde se bude ukazovat, co se z té hebrejské tradice všechno dá použít, aby se z toho udělala filosofie, kde se to bude začínat stávat skutečností – do této země zaslíbené já už vstoupit nemohu.

Takže to je ten důvod, proč má smysl vykládat také tyhle věci teologům. Vám to má smysl vykládat v tom smyslu, že pokud by vás to neobyčejně zaujalo, tak že by bylo dobré k té řečtině si tu hebrejštinu přidat. Potom nějakým soukromým nebo nějakým vedlejším způsobem, protože jinak to nejde. Stejně tak jako když tady máme teď v postgraduálním školení jednoho indologa, který si vystudoval indologii a chce překládat *Nágárdžunu*. Samozřejmě předpokladem je, že to bude překládat z originálu a ne z francouzských, anglických nebo dokonce – ó, hrůzo – amerických překladů.

Samozřejmě to musí překládat z originálu. A to znamená, musí do sanskrtu, on tomu nejenom musí

rozumět povrchně, on musí do toho proniknout. On musí být schopen číst to, co tam je, a dokonce mezi řádky i to, co tam není, jak říká Odo Marquard, že hermeneutika je věda, jak přečíst v textu to, co tam není. To už zase někteří z vás znají, opakuju to jenom proto, protože musíme vědět, co to je filosofovat a co to je pracovat s textem filosoficky. To znamená najít tam něco, co tam není. Ne to, co tam je. To, co tam je, jsou písmenka. To, co tam není, je to, co dává těm písmenkům smysl. A to musíte přečíst, ne ty písmenka. Dokonce ani jenom slova samotná. Ne. Slovník vám nic nepomůže. To je předpoklad. Pomoc a předpoklad.

V textu musíte najít to, co tam není, v tom smyslu, když chápete skutečnost jako to, co tam je. Tam je papír potištěnej písmenkama. A víc tam není. To je všechno, co nám zbylo z *Platóna*. Ale my chceme číst *Platóna*, a ne ty písmenka.

Tady vidíte, jak na všech stránkách, na co sáhneme, tak je najednou otevřeno jako problém. My vlastně nevíme, co to je skutečnost. To platí v umění. Je skutečností plátno pokryté barevnými fleky? To přece je artefakt, ale to vlastní dílo, to je až zatím. Koneckonců obraz musíte přečíst tak jako knihu, tak jako stránku v knize. Musíte ho přečíst.

A já jsem, někteří to znají, říkal, jak se to dá experimentálně prokazovat, jak to Američané prokazovali, poněvadž ti se pokoušejí o vše, jak filmovali skrytou kamerou, co dělají oči jedné skupiny lidí, kteří jsou považováni za znalce v oboru malířství, a potom neznalců. Jak chaotické jsou pohyby těch neznalců, když vidí nový obraz, a jak velmi analogicky si počínají znalci, i když vidí tentýž, ale nikomu neznámý obraz. Prostě ten pohyb očí ukazuje, jak oni ten obraz čtou. To není ta iluze si myslet, že vidíme obraz celý najednou. To není pravda. I ten obraz je potřeba přečíst. Čili zase: to, co když předložíte někomu hebrejský text a díváte se, co dělá s očima, tak nemusíte vůbec slyšet jediné slovo, co řekne, a vy víte, jestli umí hebrejsky nebo ne. Podle toho, kam se koukne na začátku.

Tak něco podobného je to taky s uměleckým dílem. Tedy ta představa řecká, to je taky kontrola, že poznání je základně zírání, čumění, *theorein*, je chybná. Nic takového. Nemůžete otevřít oči a máte celou skutečnost před sebou. Nikoli. Vy tu skutečnost musíte přečíst. Že si to neuvědomujete, jiná věc, ale je tomu tak. I při vnímání běžných skutečností, nemusí to být artefakty.

To všechno ukazuje na to, že jednak objevujeme nové skutečnosti, které vlastně v té tradiční linii chápání objektivní reality prostě do té objektivní reality nepatří. To je jedna věc. Čili že musíme rozšířit své pojetí skutečnosti. Skutečnost nemůžeme redukovat na objektivní realitu. Za druhé, že vůbec objektivní realita žádná není. Že to je předsudek, že to je konstrukce. Že to je někdy užitečná konstrukce, ale někdy velmi neužitečná a matoucí. Že to vlastně je vždycky konstrukce. To je druhá věc. A že my se musíme podívat, jak k tomu došlo historicky a jak to děláme my dnes, že jsme tak nakloněni, ať myslíme na cokoli, ať to tematizujeme s jakýmkoli cílem, vždycky z toho dělat objektivní realitu. Nebo to převádět na nějakou jinou objektivní realitu my rozeznáváme jednak objektivní realitu, jak je daná, ty šutry, stromy, lesy, hory, stráně, a zadruhé představy. A ty jsou v naší hlavince, a to je ta subjektivita, a ty zas můžeme nějak třídit, ale nesmíme to plést. Prostě když mám něco v hlavince, tak to neznamená, že to je někde v *plenéru*. To je tradice evropská a tohle nevyhovuje. A zase se vrací cosi, co dokonce sehrálo obrovskou úlohu při začátcích filosofie, totiž význam geometrie nebo dneska matematika vůbec na filosofické myšlení. My začínáme chápat novým způsobem, proč Platón si vymyslel ty ideje a svět věčných idejí, protože my dodnes nevíme, jak si vyložit – ten rozumný výklad dosud neexistuje – že když si Thalés poprvé myslel pojmově trojúhelník, tak nám odkázal obrovské dědictví. Že my jsme dodnes schopni za všech okolností, když prší i když slunce svítí, když máme vztek i když se smějeme a tak dále, myslet trojúhelník naprosto v tomtéž smyslu, týž trojúhelník jako Thalés. Že prostě nemůže si každý myslet trojúhelník jinak.

To je cosi neobyčejně překvapivého. Zvláště to je něco, čeho si nevšímají někteří druhořadí postmodernisté, kteří říkají, že každý má svou pravdu. Není pravda, že každý má svůj trojúhelník. Trojúhelník je jenom jeden. Není pravda, že každý má svůj kruh nebo kružnici. Kružnice je jenom jedna. Může být větší, menší, ale to je pořád tatáž kružnice. To je cosi překvapivého. Tady je něco, co oslovilo první filosofy, co vlastně inspirovalo filosofii, vznik filosofie. Filosofie by asi bez této geometrické

inspirace nevznikla a na druhé straně bez filosofie, která tak strašně dá na ty pojmy a pořád si s nimi hraje, pořád je hladí a lepí je k sobě, bez tohoto úsilí by žádný Eukleidés neměl ctižádost vybudovat bezrozporný systém eukleidovské geometrie.

Tyto dvě disciplíny vznikly jako dvojčata a měly na sebe obrovský vliv a dodnes mají. A teď filosofie stojí před závažným rozhodnutím se od té tradice té dvojčatovosti s geometrií nějak osvobodit, emancipovat. Protože právě ta geometrie svedla, a to úspěšně a bohužel zároveň, svedla filosofii, aby všechna nejdůstojnější témata, jimiž se dál zabývala, chtěla uchopit myšlenkově podobně, jako se daří v geometrii myšlenkově uchopit trojúhelník. Proto se Sókratés tak vehementně brání, když zkouší nějakého politika, co to vlastně chce dělat a jako politik co v té *polis* chce zařizovat. A on říká, že chce jenom věci spravedlivé, a on říká: „No a co to je spravedlnost?“ A politik mu řekne: „Spravedlivé je například, když...“ A Sókratés ho nenechá domluvit a říká: „Mě nezajímá, co je například spravedlivé. Já se chci dovědět, co to je spravedlivé.“ Tak to je přesně pokus myslet spravedlivé a spravedlnost tak přesně, jako můžeme myslet trojúhelník.

Ta věc je nasnadě. Filosofie se musí pokusit při zachování veškeré přesnosti, exaktnosti, i když víme, že Whitehead se vyjádřil, že exaktnost je podvod, při zachování maximální přesnosti pojmové proměnit tu pojmovost tak, aby nebylo nutno při přesném myšlení myslet to, co je myšleno, to *cogitatum*, myslet jako neměnné. Totiž jako trojúhelník, který na věky věků, když jednou jednou pomyslen, zůstane týmž. A když to myslí někdo jinak, myslí něco jiného. Nemůžete totéž myslet jinak.

Teď jde o to, jak tohle provést. Naše zkušenost nás pochopitelně učí, i vědecká zkušenost, že nic na tomto světě není neměnné. A teď z toho vyplývá, že všechno naše pojmové přesné myšlení, které je schopno přesně pojmově myslet jediné, když to udělá neměnné objekty, nemůže vyhovovat. To je naprosto zřetelné. Jak bychom si teď mohli v této věci pomoci? A úvahy o tom, co tedy dělat, jsou možné zase jenom díky tomu, co teď děláme, jsou možné jen díky tomu, že jsme schopni reflexe. A musíme se tedy tázat, co to je ta reflexe, která nám dovolí, abychom uvažovali o svém uvažování jako vadném, když ještě nemáme žádné lepší. To je něco jiného, když někdo kritizuje, píše recenzi a podává kritiku nějakého názoru, ale ze svých pozic. Ale tady teď filosofie stojí před úkolem ze svých pozic najít vady svých pozic. To je ta úžasná věc, před kterou filosofie stojí. Ale není to nic nového, totéž musela filosofie dělat úplně na začátku. Filosofie také neměla nic než *mythos*, byť takový ten polidštěný a velice řekněme sekulární *mythos* řecký. Ale filosofové museli zavádět ty nové zkušenosti s tím přesným geometrickým myšlením do tematiky, která tradičně byla nepojmová. A oni ještě tu pojmovou neměli vypracovanou. To se teprve na pochodu muselo dělat. Tady nebyl nikdo, kdo by přišel, nějaký zelení mužičkové z vesmíru, a naučili Thaléta pojmově myslet. Něco podobného musíme dneska provést také. A že to můžeme provést a že to můžeme takhle programově říct, i když samozřejmě celá řada námitek bude vždycky proti tomu stát, a jak víte, většina lidí nemá ráda, když se něco mění. Samozřejmě platí, že je potřeba se připravit ve chvíli, kdy by náhodou tohle povědomí začalo nabývat na frekvenci, na váze a zejména na počtu přívrženců, tak samozřejmě se proti tomu postaví obrovská síla, zejména vědců, kteří nemůžou potřebovat pohyblivé pojmy nebo pohybové *intencionální* předměty. Oni jsou na to zvyklí, oni se tomu bránějí, oni to chápou jako...

Všimněte si, v dialozích Platónových velmi často se objevuje, vybojovává tento moment, kdy vytýká nějaký sofista třeba Sokratovi – těch momentů je celá řada – vytýká: „Ale vždyť ty pořád říkáš, že se mění smysl mých slov. Vždyť ty jsi nejhorší sochař, jaký je, tobě se hejbou ty sochy.“ To je výtku Sokratovi. Neztotožňujme si Sokrata ani Platóna s těmi, kdo chtěli všechno fixovat. Proč by bejval Platón v *Sedmém listě* řekl, že když filosofie se dostane do úzkých, tak že má právo si použít mýtu, to jest *narrativity*? To nebyl kompromis s Homérem nebo s Hésiodem. Ve stejné knize, kdy vzpomíná toho výroku – vlastně nepředmětně vzpomíná, když si vymýšlí *mýthos* třeba o jeskyni – ve stejné knize, v *Polítei*, tam zároveň nadává na Homéra a na Hésioda. To není kompromis s tím faktickým, s tím historicky daným mýtem řeckým.

Nýbrž tady se mluví o *narrativitě* jako způsobu, který je po ruce, dostupný filosofovi, když neví, jak to

udělat pojmově. Ne když to nejde udělat pojmově. To tam nikde není, to se jenom tak interpretuje. Někteří se pokoušejí to tak interpretovat a na tom pak založit nějaké odvozování nějakých výsad teologických třeba a podobně. Ne. To je prostě ve chvíli, kdy se dostanete do nějakých potíží a nevíte jak dál, tak Platón doporučuje použít mýtu. Nejlépe ale, když si ho sami vymyslíte, ten *mýthos*. Filosofické *mýthos*. *Mýthos*, které si vymyslí filosof, a ne aby ho nechal básníkům navymýšlet.

Takhle chápe Platón *mýthos* právě v *Polítei*. Tam víte, že nejstarší dochovaný termín *theologos*, *theologoi*, je právě v *Polítei*, a že teologové měli vlastně funkci státních cenzorů v té dokonalé obci. Dohlíželi na básníky, aby vytvářeli správné mýty a nikoli nesprávné. A zadruhé dohlíželi na báby – už tenkrát báby vyprávěly pohádky dětem – aby vyprávěly mýty správné a ne nesprávné. Čili tento dohled, cenzorský dohled byl svěřen odborníkům přes mýty, to jest teologům.

Pochopitelně u Aristotela už je termín *theologos* sfilosofičtěn. To už není ta politická funkce u Platóna. U Aristotela je to obor filosofie, *theologia*, jeden ze tří hlavních oborů první filosofie.

Ale mluvíme teď o významu mýtu, tedy *narrativita* je něco, co nemusí filosof nutně odmítat a za každou cenu zažehňávat. My víme, že ani tak dokonalá matematická nebo formalizovaná řeč, jako je třeba řeč těch tří tlustých svazků *Principia Mathematica*, té bible moderní logiky nebo matematické symbolické logiky, jak se tomu říká, že se neobešla bez čas od času několika řádek lidských slov, byť pouze anglických. Nemohlo to být všechno jenom v těch šifrách. Nemohlo to být jenom v symbolech. Prostě samotný symboly nestačej. Vždycky kousek *narrativity* k tomu potřebujete.

Čili s tím musí filosof počítat a nemusí tedy diabolizovat *narrativitu*, nemusí ji zažehňávat a všemi způsoby tedy vyhánět do pekel. Ví, že s ní musí pracovat. Ale *narrativita* není prostředek filosofický. Tam, kde filosofie vidí to nejdůležitější, tam není důvodu, proč zůstat u *narrativity*. Tam se naopak musí pokoušet všemožně o pojmovou přesnost. *Narrativita* je možná někde na okrajích, kde na tom tolik nezáleží, kde to můžeme odsunout, řešení může počkat. Ale v žádném případě nemůže filosof – a nemůže se v žádném případě filosof na Platóna odvolávat – že by v centrální filosofické tematice připouštěl pouhou *narrativitu*, nebo že by dokonce připouštěl, že tam nic jiného než *narrativita* není možné. V žádném případě.

Prostě pokud nějaké takové důležité místo se najde, platí to, co říkal Patočka o filosofii na rozdíl od věd, že zatímco vědy postupují kupředu, když přidávají k dosavadním poznatkům další poznatky, tak filosofie že postupuje kupředu, když couvá. To jest, když udělá krok, tak se vrátí a teď zkoumá, co to vlastně tím krokem udělala.

To jest, když se stane, že v nějaké důležité věci, v nějaké důležité záležitosti filosof najednou neví jak pojmově dál a musí si té *narrativity* použít, tak si to musí poznamenat do každodenníčku, že teď příští dva roky nesmí každý den ráno od čtyř do šesti dělat nic jiného, než zkoumat, jak by se té *narrativitě* mohl vyhnout. Nemůže se tím spokojovat. Když je to důležité místo, tak musí tak dlouho zkoušet pojmovost, dokud se mu to nepovede.

Ta *narrativita* je pomůcka. To je okrajová pomocná záležitost. Tam, kde nemůžeme dělat všechno najednou, tak jdeme určitým rozhodujícím směrem a někdy na okraji, při těch pangejtech, si můžeme dovolit použít tu *narrativitu*.

Čili takhle je potřeba k tomu... nebejt alergické vůči *narrativitě*, ale zároveň, a tedy vůči těm, kdo ji propagují, ale zároveň přesně vědět, že když někdo propaguje *narrativitu*, aby zároveň ukázal, že pojmy jsou k ničemu a pojmovost že musíme zahodit, no tak samozřejmě to pro nás bude zcela nezbytně podvodník nebo aspoň sofista.

A tedy jestliže tohleto, co teď tady předvádím, jestliže toto je problém, jeden z hlavních problémů současné filosofie, no tak tedy to znamená, že zároveň musí podrobit každý filosof, který toto uzná a který se tímhle směrem chce dát, musí podrobit přezkoumání to, co mu umožnilo, aby si toto uvědomil. To jest tu reflexi. Jinými slovy on musí reflektovat reflexi. Bez reflexe mu tohle nikdy nemohlo napadnout. Ale zároveň on si musí uvědomit, právě proto, že se už v tom v té atmosféře, v tom elementu reflektování, reflexe, že v tom už je nasazen, že už tam je spad až po krk, tak on nemůže najednou s tou

reflexí přestat, zalknout se tou reflexí, nýbrž on furt musí vykukovat, nadechovat se té reflexivnosti znovu a znovu reflektovat, co vlastně až dosud dělal.

No, tedy vlastně z toho vyplývá, že tím rozhodujícím tématem té současné filosofie je vlastně reflexe. A jestliže filosofii chápeme *esenciálně*, bytostně jako reflexi, byť ne každá reflexe je už filosofická, ale žádná filosofie bez reflexe není možná. Bez elementu reflexe není filosofie. Nic takového jako filosofie nemůže existovat. Naproti tomu vědy ano. Vědy, těm stačí jenom málo reflexe a někdy pseudoreflexe. Takový rituál reflexe, ale ne skutečná reflexe.

Ten rituál, to myslím jako něco jako třeba když se – to je samozřejmě všechno po křesťanském vzoru, ale nejkrásnější je to vidět na těch směšných případech, kdy z toho tisíckrát prokádaného krokodýla se stává ještěrka. Čili prostě k demokracii patří svobodné volby a svobodné volby jsou jenom ty, které jsou tajné. Žádné netajné volby nejsou svobodné. A to znamená, že ve volební místnosti musí být zástěna. No a teď bylo zvláštní, jak v těch minulých desetiletích, které jsme my staří prožili a vy už téměř ne anebo v dětství, takže nevíte, jak to bylo, a možná jste nikdy při takové volební hříčce nebyli, tak tam prostě ty zástěny od února 48 byly čím dál menší a menší a menší. A my jsme si dělali srandu, že jednou to bylo --- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Nechyběl kvůli demokracii. Tak to je ritualizace něčeho, co původně má smysl. Něco má původně smysl a vy z toho uděláte ritualizaci. To je podobně jako v křesťanství prostě svatě přijímání nebo *svatá večeře Páně*, a jak se tomu v různých církvích říká, to byla původně hostina. Ale dneska to není hostina. Dneska je to jenom ten prokádaný krokodýl. Je to jenom takové, vy tam dostanete takový úlomek chleba a eventuálně u protestantů ještě lůček červeného vína. A to je náhražka té hostiny, která byla tady proto, aby se všichni najedli společně s radostí a tak dále.

Toto je ve vědě běžné. Tam mnoho věcí, které původně filosoficky dávají smysl, jsou tam ritualizovány. To zas musí filosofie také odkrývat. V každém případě žádná disciplína odborná, tím méně neodborná, není povolána k tomu, aby si o filosofii... není povolána k tomu, aby se tematicky zabývala reflexí. Ale filosofie, která se zabývá reflexí, se zabývá vlastně sama sebou. To má pozitivní a negativní stránku. Já nevím, jestli dáváte přednost radostné zprávě před špatnou zprávou, nebo špatné před radostnou, jestli nejdřív chcete to dobré, a nebo jestli chcete to dobré až nakonec. V každém případě jedna velká překážka nebo velké nebezpečí, katastrofální nebezpečí je, když filosofie se zabývá sama sebou tak, že už na nic jiného jí nezůstane čas ani chuť. Pač filosofie tady není kvůli sobě.

Filosofie musí ukázat, že dovede sloužit. V tomto smyslu filosofie chápána jako *philia*, jako služka, *serva*, otrokyně... a *philia* je blbost, odpusťte, *philia* je dcera. Já už zase jsem o něco napřed. Filosofie, která byla chápána jako služka teologie, nebo dneska docela vážně je chápána jako služka věd, není tak úplně špatně míněno. Jde o to, že filosofie nemůže být jenom služkou teologie a že nemůže být jenom služkou třeba věd, že by to byla nějaká metavěda, něco takového. Filosofie musí být připravena ke službě, ale ke službě každému, kdo jejích služeb potřebuje.

Filosofie nemá žádného pána, kterému by sloužila, nýbrž ona slouží těm, kteří to potřebují. Jejím pánem je něco nebo někdo, kdo nepotřebuje jejích služeb v zásadě, poněvadž se obejde bez filosofie. To je pravda. Pravda nepotřebuje filosofii, aby se prosazovala. Pravda může napadnout, koho chce. A je otázka, jestli filosofie tomu napomáhá, a nebo nenapomáhá. Měla by tomu napomáhat, aby nás napadala, když jsme filosoficky poučení, aby nás napadala pravda spíš. Nebo přesně řečeno, my nemůžeme tím, že se připravíme filosoficky, determinovat, bude-li nás častěji a lépe a hlouběji napadat pravda. Ale můžeme ovlivnit to, zda ji zaslechneme, vyslechneme, zda jí porozumíme a zda budeme připraveni také ji za svou pravdu přijmout a jí tedy pak sloužit. Ale ve skutečnosti to není služba pravdě, nýbrž služba těm druhým. Tedy filosofie jako služka nebo jako pomocnice, jako pomoc, to je v pořádku. Bylo by velmi chybné chtít zavádět do filosofie něco, co se pokoušeli umělci v tom důrazu na umění pro umění, *l'art pour l'art*. *L'art-pour-l'artismus* je ve filosofii nepřijatelný. Filosofie tady není kvůli sobě. Už v tom jménu je dáno, že to je láska k moudrosti. A nejstarší, ne jenom ta pozdní legenda, že to vymyslel Pythagoras, ale ten nejstarší dokument, který máme u Platóna, že totiž jde o lásku, která miluje to, co nemá. Na tom je založeno to

votum té ženy, která neměla páru, to Platón chtěl, neměla páru o tom, co to je filosofie. Která tam řekne, že *Erós* je první filosof, protože *Erós* není krásný, ale nade všechno krásu miluje. A protože moudrost je jedna z nejkrásnějších věcí, je *Erós* první filosof, poněvadž milovat krásu znamená tedy v tomto případě milovat moudrost a milovat moudrost je *filosofein*. Tedy *Erós* je první filosof. Ale to říká žena, která je, jak se říká, znalá božských věcí, uvádí Sokrata do filosofie, ale sama si plete filosofii a sofisty. Protože když líčí, jaké nádherné stvoření to je, ten *Erós*, i když předtím řekne, že není krásný a že to není bůh, nýbrž pouze mocný daimón, tak tam říká, že ohromně dovede ukecat každého, že je to vynikající sofista. Řekne první filosof a hned o několik řádek později tam máte, že to je vynikající sofista. To napsal Platón. Vezměme v úvahu, že Platón se vyučil u Sokrata zejména té podezíravosti a tomu odmítání sofistiky. A když on tam si vymyslí Diotimu jako ženskou, kterou nikdo neznal, to je vymyšlená postava s největší pravděpodobností, nikde se jinde nevyskytuje. Když on ji tam dá, tak on ji tam potřebuje proto, aby prokázal... Platón to píše po smrti Sokrata. Sokratés byl odsouzen pro to, že kazil mládež a že zaváděl nové bohy a neuznával bohy athénské, neuznával státní náboženství. Teď tam prostě Platón tu ženu tam dá, protože to je ta ženská, která zkazila Sokrata, když byl mladý. A nebyla odsouzena k smrti. Za druhé, tato žena byla kompetentní, znalá božských věcí. A teď je otázka, když ten, kdo odsoudil Sokrata, se považuje [nesrozumitelné] za kompetentního odsoudit Sokrata, zdali aspoň on je tak kompetentní jako ta *Diotyma*. To je v pozadí, to tam musíme vidět. A teď tato *Diotyma* vyučuje, vlastně uvádí Sokrata ne do lásky, jak mi vždycky studenti říkají, nýbrž do filosofie. A Platón si dá záležet na tom, aby ji vložil do úst skrze Sokrata, jemuž to vkládá do úst, že nerozeznává filosofii od sofistiky. Rozumíte? To znamená, zároveň tam je přítomno, že do filosofie vás může uvést kdokoli. Nemusí to být filosof. Jde o to, jestli vy si dáte tu práci a se vším, s čím se setkáte, jestli si dáte tu práci, abyste z toho tu filosofii vytřískali. A jak to ten Sokratés dělá, to je tam jasné. On jenom opakoval to, co říká ta *Diotyma*, jenomže tomu dává filosofický šmrnc.

To je myslím také poučení pro nás, kteří jsme teď na přechodu, na předělu jakési epochy veliké. Je u konce ta doba, kdy jsme mysleli převážně řecky. To jest s tou pojmovostí, která je spjata s řeckým vynálezem pojmů a s řeckým vynálezem filosofie, kdy každý pojem je spjat, nerozlučně spjat s něčím, co se naprosto nehýbe, co je neměnné. Co je jako tam ty mrtvé ideje, které dřepí tam někde v tom věčném světě a ani se nehnou.

A proti tomu je tato druhá tradice, jak naznačuje Rádl na konci *Útěchy z filosofie*, ta druhá tradice, kde ta královna všech bílých ptáků posílá ty bílé ptáky zpátky. Oni jsou otráveni, že nějaký ten přicházející majetný, nějaký zbohatlík, který koupil celý lán i s jezerem a myslí si, že to všechno je jeho, včetně těch ptáků, kteří tam na tom jezeře plují. Oni jednoho krásného dne zvednou křídla a odletí pryč ke královně všech bílých ptáků. Ta je vidí ráda, hladí jim hlavičky, ale říká: Musíte zpátky. Co by si lidé bez vás počali? I když jsou tak blbí, jak jsou – to už lidé jsou – a myslí si, že jsou pány vašimi, zatímco vy víte, že já jsem královna, tak musíte zpátky. Co by si lidé bez vás počali?

To je ta polemika Rádlova, našeho velkého platonika Rádla s Platónem, že prostě ty Platónovy ideje tam prostě dřepí a ani se nehnou. To je ta představa, víte, to je jako představa Tomáše... promiňte, Tomáš to je později, ale představa Aristotelova, že Bůh je podobně, že někde dřepí, snad ne, vůbec jenom dřepí, ani ne někde, a prostě je nehybný hybatel.

Naprosto nehybný. No když je něco naprosto nehybného, to je mrtvé. Prostě to není křesťanský Bůh. Křesťanský Bůh je ten, který přichází. Podobně pravda, která třeba tam někde svítí jako nějaká hvězda nebo slunce nebo co tam svítí nad tou jeskyní, a ten filosof se tam vyškrábe ven, nejdřív oslněn, pak si zvykne, a pak už jen čumí. A to je prostě vrchol filosofova života. Čumět, *theorein*. Teď to všechno vidí, na všechno kašle, leda když mu zbylo kousíček ještě lidskosti, tak ze soucitu se vrátí dolů do jeskyně hluboce zklamán, protože tam se mu všichni chechtají, protože brká o všechno, protože nic nevidí.

A ten jim chce radit, ten jim říká, jak to je, když tady brká o to, co vidí. To je jako ta služka Thalétova, nebo ne Thalétova, ale ta služka, která vylezla a chtěla se Thalétovi, že kouká na hvězdy a spadl do žumpy. No a to je prostě to, co chce vidět, když ani nevidí před sebe. To je ten přístup toho obyčejného člověka,

toho zdravého rozumu k filosofům. S ním se musíte smířit, to je jediná záchrana filosofie před podvodníky. Ve chvíli, kdy filosofů si začne kdekdo vážit a kdy budete bohatě placeni, tak se neužívíte, protože vás předběhnou všichni podvodníci tohoto století. Jediná možnost je, že prostě mají své žrádýlko někde jinde, odjinud. Já si myslím, že armády by měly být zachovány, protože ty největší blbce můžeme někam deponovat. Odpusťte to spíše stanovisko člověka, který to znal v minulosti a už jsem dlouho na vojně nebyl, a já myslím, že se to zas tak moc nezměnilo. Ostatně literatura celého světa o tom svědčí, že je to všude stejné.

Prostě my si musíme vymyslet pro společnost nějaké takové důstojenství, všelijaké ty epolety a tady všelijaká taková ta plná prsa vyznamenání a tak dál právě pro ty lidi, kteří jsou strašně škodliví. Jim vymyslet nějaké blbinky, kterými neuškodí, a tam ať se předhánějí, ať dostávají velké peníze za to, že nic nedělají, protože všechno, co budou dělat, to je všechno na obtíž. Stojí za to je zaplatit, aby nic nedělali. Tak to vždycky bude, to je prostě v přírodě takhle zařízeno. A v přírodě ovšem takoví lidé přijdou brzo o život, kdežto naše společnost je humánní, tak jim udělá kasárna.

A přeložte si to do jiného samozřejmě, to nemusí být vojna, to může být cokoliv, to mohou být ministerstva. To může být cokoliv, velké partajní sekretariáty, co si dneska vymyslíte. Bohužel, já bych strašně rád jmenoval třeba zbohatlíky, jenomže ti brzo přijdou o bohatství, když jsou úplně k ničemu, kdežto tam žádné epolety na burze nezískají. Tam prostě o všechno přijdou, takže tam přece jenom jistá schopnost musí existovat. Mimochodem také proto tolik lidí z toho minulého režimu dneska je tak finančně úspěšných, protože tam úplní blbci také všude nebyli. To jsou lidé, kteří jsou prostě za každého režimu schopni něco někde vydělat. I to je dobré, ty odlákat někam jinam, zejména od filosofie. Takže to je také typ reflexe tohle. To je taková civilně politická reflexe. Nemůže filosof chtít, aby byl příliš vážen. Tak trochu musí vypadat jako šílenec, když tak chytrý člověk a on se dal na filosofii. To musí být trochu cvok. Dokud to tak bude, blaho pro filosofy a pro filosofii. Abyste si nemysleli, kdybyste se náhodou někteří začali divit, že s tou filosofií se nedá nic podnikat. Zase jsou krásné legendy, jako je třeba o Thalétovi, že když se mu tak všichni vychechtávali, že je na draka ta filosofie, tak skoupil všechny ty olivy. A věděl kdy a jak a skoupil je ještě zelené na stromě. A teď všude byla neúroda, jenom on měl oliv dost a pak snad to strašně říkal... pak potom ještě nějaká pozdější, mnohem pozdější sekundární legenda říká, že pak vrátil všechny vydělané peníze těm původním sadařům, kteří by to bývali stejně vydělali, takhle poněvadž tam ta úroda byla, kdežto všude jinde nebyla. To už není v té původní legendě, ale je to dobře vymyšleno, protože vlastně ten filosof se nechá do takové věci zahnat jenom, když se vsadí o něco nebo když chce ukázat, že by to dokázal, ale on jako filosof to dělat nebude. Prostě filosof, když začne podnikat, tak přestane být filosofem. Filosof, který začne pracovat v politice, přestane být filosofem. Já nejsem proti tomu, ale ať si uvědomí, že to je konec filosofie. Nemůže nikdo filosofovat dál. Filosofovat se začíná buď v kriminále, to je Boëthius třeba, nebo Boëthius do značné míry, ten sice filosofoval trochu už předtím, ale tam se čte, dodneška se čte hlavně to, co napsal v kriminále před smrtí, anebo se filosofuje tam, kde prostě jsou velmi malé počátky. Ale opravdu jako filosofie nějakých velkých géniů politiky a spravedlnosti a já nevím co všechno, ta vždycky začíná s velkým zpožděním a teprve po krachu. Filosof musí vědět, co to je selhání. Pokud to neví, není filosof. Proč? A zase je to otázka reflexe, my se k tomu vrátíme příště, proč toto je.

Totíž jestliže filosofie je láska k moudrosti – a vy víte, aspoň většina z vás už jste to slyšeli, že ten nejstarší literární doklad tohoto pojetí, který je připisován mnohem později Pýthagorovi, ale nevíme jistě, jestli skutečně Pýthagorás tak chytřej byl, když pořád mlel o těch číslech, to je trošku na pováženou – tak ten nejstarší literární doklad, totiž ten hlavní *Symposion*, o kterém jsem teď mluvil, kde je také ta Diotima a tak dál, tak tam potom, když to Sókratés zfilosofičtuje to, co říká Diotima, tak tam mluví tak, že má dvě slovesa, která znamenají totéž, záměně: *filosofein* a *filaethein*. To je nejstarší literární doklad, kde zároveň milovat moudrost, toužit po moudrosti a milovat pravdu, toužit po pravdě, je totéž. To bohužel z českého překladu nepoznáte, to se musíte podívat do originálu. To bohužel tam padlo pod stůl do značné míry. Prostě když to jen tak čtete a nejste upozorněni, tak na to nepřijdete. Toto nejstarší místo určuje

filosofii jako lásku k pravdě.

No a jestliže filosof miluje pravdu a zároveň ví, že ji nemá, nebo ji miluje právě proto, že ji nemá, touží po ní – proč by toužil, kdyby ji měl? Bohové nemohou filosofovat, se tam říká. Těž nemohou. Oni ani nechtějí. Ale i kdyby chtěli, nemohou, poněvadž oni moudří jsou. Jak by mohli toužit po moudrosti? To je absurdní, když něco mám, toužit potom. To je trochu jinak, než je v češtině. Prostě teoreticky aspoň filologové říkají, že Platón si to vymyslel a že teda jsou doklady z jiných textů, že *filein* znamená milovat v takovém smyslu, jako my říkáme, že to nemusí být toužit po něčem, co nemá. Nicméně Platón to tam takto nechá Sókrata vykládat.

Znamená to, že filosof, ať dělá, co dělá, ať miluje tu pravdu nejvíc, to jest ať filosofuje nejintenzivněji, tak prostě stále si musí být vědom toho, že tu pravdu nemá, že ta pravda není obsažena v tom jeho filosofování, nýbrž že to filosofování je cestou k pravdě, a to znamená, že celé se musí dostat do světla té pravdy, za kterou jde. To není tak, že by skládal jednu pravdičku k druhé a prostě pak už měl plnej ranec pravd a dohromady, kdyby měl ten ranec obrovské a museli by ho nést všichni lidé a celé lidstvo by mělo takovej obrovské ranec, dohromady by ho neslo, tak to by byla pravda celá. Tak tomu není. Každý zvlášť, nemůžou lidé jít společně, každý musí jít sám. Společně můžou jít tak, že jdou stejným směrem, to je společně, ale nemůžou jít stejnou nohou, jednou nohou. Už jeden potřebuje dvě nohy a nejdřív posunout jednu a pak tu druhou, jinak to nejde. A podobně i za pravdou je možno jít tak, že každé jde za tou pravdou, v nejlepším případě každé jde sám. Není žádnéj pochod k pravdě, už proto, že není žádnéj velitel, kterej by měl větší právo velet než sám jít.

V tomto smyslu tedy filosof vždycky musí vědět, že ať dělá co dělá, tak nakonec je to ta pravda, která rozhoduje o tom, zda filosofoval správně, neboli zda miloval pravdu správně, nebo ne. Zda to skutečně byla láska k pravdě, nebo ne. Nakonec ta pravda rozhoduje a nikoliv ta filosofie, to filosofování, ten filosofující myslitel. Ten filosofující myslitel musí udělat, co zmůže, ale nakonec rozhoduje pravda. A pravda není něco, co si ten člověk může jenom vymýšlet. To není ani trojúhelník, natož pravda. Také pravdu, když už někdo si jednou pomyslel na pravdu, tak už je to táž pravda pro všechny lidi, jenomže to není táž pravda v tom smyslu, jako je týž trojúhelník, poněvadž trojúhelník se nehejbe. Ten máte před sebou, jak říká zase Sókratés, se táže svého mladého návštěvníka, kterej ráno ho otravuje, že přišel nějaký podobnej obchodník s řečněním, Lýsiás, a že o čem povídal a tak dále. A tam je takovej moment, kdy se Faidros tak jako podivuje, proč Sókratés přestává pokračovat v přednášce, kterou chtěl trumfnout Lýsia, i když jenom před ním. Sókratés se najednou táže: „A kdepak máme toho mladíka?“ Pokud to čtete v tom – jsou dneska dva překlady *Faidra*, ještě ten v *Odeonu*, ale ten, co vychází teď znova, ten Novotného překlad, má jednu hrubou chybu klasického filologa, kterej neuměl filosoficky myslet, a jinak byl vynikající filolog. Překlad je znamenitej až na to, že mnohé filosofické momenty tam buď padnou pod stůl, nebo naopak jsou tam strčeny a nepatří tam. Čili to je potřeba s opatrností.

No a tam je výklad, že když se Sókratés táže: „Kdepak máme toho mladíka?“, tak že tím myslí toho Faidra, toho mladíka. To je hrubá chyba, pochopitelně je blbost, poněvadž Faidros sám na to odpovídá: „Jen se nestarej, máš ho před sebou, kdykoliv si vzpomeneš, kdykoliv se ti zachce.“ To by neplatilo o Faidrovi, protože Faidros je před ním jenom, když před ním je, ale když je někde jinde, tak může na něj tisíckrát myslet a není před ním. To je ten mládenec, kterého oslovuje už Lýsiás v první řeči, Sókratés v první řeči a v druhé řeči znovu Sókratés. To je ten jakýsi mládenec, ani nevíme, zda athénský, že? To je *intencionální* předmět. Jenomže a teď je ta zvláštnost, tady máme doklad, že Platón byl na stopě něčemu, co vlastně *tematizoval* až na začátku tohoto století Husserl. Jenomže Husserlovi nenapadlo, že by bylo možno *tematizovat intencionální* subjekt, to jest subjekt druhého, mládence jako *intencionální* subjekt.

Tady vidíme, jak Platón byl v mnoha ohledech – a dá se to vyložit na mnoha jiných místech – na stopě něčemu, co bylo zcela zapomenuto a zcela svrženo někde do odpadků a teď to teprve budeme v Platónovi nacházet. Jiná taková věc je třeba, když se tam mluví, jak jsem před chvílí zmiňoval, Diotima říká o Erótovi, že to je první filosof. No tak pochopitelně tím nemyslí historicky první, že by byl Erós ještě ten filosof před Thaletem. Tím se myslí *archetyp* filosofa. Ale myslí se opravdu *archetyp*? Je to *archetyp* v

tom smyslu, jak je to ve starém mýtu, kdy *archetyp* je jakési jednání boha nebo bohů, hérůů nebo zbožněných prapředků, jak to líčí Eliade, které musíme napodobit, a když uděláme chybu v tom napodobení, tak se nesmíme divit, že to nevyjde. Například když si nevezmeme podobně jako Diana, když vykročila pravou nohou a my vykročíme levou, tak se nesmíme divit, že nic nezastřelíme. To je smysl *archetypu*. No ale přece Platón nebyl tak hloupej. On dokonce věděl, a máme o tom doklady v těch dialozích, že ještě před ním byli kromě Sókrata nějakí filosofové. On tam nechá mluvit Parmenida, on tam nechá mluvit nejroznější jiné filosofy. Prostě Platón věděl, jak máme v *Labyrintu* Komenského, že filosofové všichni vědí a každý jinak. Že tedy nenapodobují téhož Eróta tak, že by se s ním identifikovali. Tady máme dojem, když on řekne, že Erós je první filosof, že tím myslí první filosof asi něco jako Abrahám, když vyšel do neznáma, a my ho máme napodobovat, tak musíme jít jinam než Abrahám – teda Abram tehdy ještě –, protože my už víme, kam šel, to by nebylo neznámo pro nás. Napodobit Abrahama znamená jít do neznáma, nejít na stejné místo, kam on šel. To je *antiarchetyp*. Není *archetyp* prvního filosofa vlastně také *antiarchetyp*?

Tady vidíte, když se zamyslíte nad detaily s náležitým porozuměním nad detaily těch Platónových formulací, tak tam najdete spoustu věcí, které najednou mohou ukázat Platóna v novém světle, které nebylo dosud, aspoň pokud já vím – já se tím zas moc nezabývám Platónem –, traktováno. A byly by to jisté možnosti číst nově Platóna, navzdory tomu všemu vědeckému, co bylo vykonáno. Prostě ve chvíli, kdy filosofie najde nějaké nové východisko, nový startovní bod, tak najednou se to všechno trošku ukáže v nové perspektivě, v jiném složení, v jiném pořadí a možná, že mezi různými perspektivami neexistuje ta naprostá lhostejnost a rovnost, jak se snaží postmoderní myslitelé říct, že každý má nějakou perspektivu. My víme, že některé perspektivy jsou lepší a některé horší. A celý postup lidského života možná, že spočívá v tom, že máme hledat tu správnou perspektivu, ze které se najednou otevře pohled, který dává víc smyslu, než se původně zdálo, že ho má.

Takže tím dneska skončíme a příště už konečně začneme s tou reflexí.